

ประวัติความเป็นมา และวัฒนธรรมภาษา ในการตั้งชื่อของไทแมน¹ Historical and Naming Process of the Tai-méne : Influences of Culture on Language

รัตนา จันทรเทวาร์²

ประวัติความเป็นมา และ ภาษา ไทแมน

ไทแมนเป็นชนเผ่าที่ตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มกันอยู่ในแขวงบอลิคำไซ ตั้งแต่ฝั่งตะวันออกติดกับชายแดนเวียดนาม จนถึงฝั่งตะวันตกติดกับชายแดนประเทศไทย และส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ในแขวงคำม่วน เอกสารขั้นต้นเกี่ยวกับไทแมน นั้นไม่ได้กล่าวถึงชนเผ่านี้อย่างละเอียด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ชาวไทแมนที่อาศัยอยู่ในแขวงดังกล่าวในปัจจุบัน ทำให้รู้ว่าถิ่นฐานเดิมของไทแมนนั้น อาศัยอยู่ทางเหนือของประเทศเวียดนาม ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ในหมู่บ้านที่คนท้องถิ่นเวียดนามรู้จักกันดี ชื่อ หมู่บ้านเชียงแมน และปัจจุบัน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมไทในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์สอนภาษาลาว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ethnic Groups of Laos Vol. 3

โดย Joachim Schliesinger

หมู่บ้านดังกล่าวกลายเป็นชุมชนคนพูดภาษาตระกูลไท ที่มีขนาดใหญ่ ทั้งนี้ไทแมนในฐานะประชากรเวียดนาม ยังคงสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมของตนมาจนถึงปัจจุบัน³

งานศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์และชนเผ่าตลอดจนงานศึกษาทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ไทแมน เท่าที่สามารถหาข้อมูลทั้งภาษาลาว ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ มีดังต่อไปนี้

Chamberlain (1991 : 103) ได้เก็บข้อมูลคำศัพท์ ภาษาไทแมน จากผู้บอกภาษา (Informant) ที่พบในค่ายอพยพ (Refugee Camp) ใน ค.ศ.1974 แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้บอกภาษาเรียกภาษาที่ตนพูดว่า Mène / men⁴ / และ Chamberlain ได้จัดภาษา Tai mène ให้อยู่ในตระกูลภาษา (Linguistic Family) Austro-Thai ในกลุ่ม Tai-Kadai group สาขาภาษาไทกลุ่มเหนือ (Tai Northern Branch) เพราะมีลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ (tone) และกลุ่มคำศัพท์พื้นฐาน (basic vocabulary) ใกล้เคียงกับ Northern Tai (NT) ดังที่กล่าวไว้ในบทความ Mène : A Tai dialect originally spoken in Nghê An (Nghê Tinh) ว่า

Of particular interest were several lexical items normally associated with languages of the Northern Branch of the Tai Ethnolinguistic family that are found much further north in the provinces of Guizhou and Guangxi in southeastern China.

³ เอกสารปฐมภูมิเกี่ยวกับ ไทแมน น่าจะมีบันทึกไว้ในประเทศเวียดนามจำนวนหนึ่ง เพราะในระยะก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1975 นั้นสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้ทำการศึกษาวิจัยชนเผ่าต่างๆ ในลาว โดยมีองค์กร ซีพี (CP) ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล และเผยแพร่ผ่านวารสาร “ค้นคว้าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (อ้างใน ธวัชชัย พรหมณะ, 2545 : 1)

⁴ ไทแมนเจ้าของภาษาออกเสียงว่า “ไตแมน” แต่ในงานวิจัยนี้ใช้ว่า “ไทแมน” เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับ “ไท” หมายถึง คนที่พูดภาษาตระกูลไท (Tai Family) และ ใช้ว่า Mène ตามงานของ Robert J. Chamberlain ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์ ส่วนชื่อที่นักวิชาการท่านอื่นใช้เรียก ไทแมน ได้แก่ Men (Laurent Chazée), Mene (Joachim Schliesinger)

นอกจากนี้ Chamberlain (1991: 103) ยังมีความคิดเห็นว่า ภาษาไทแมนนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับ ภาษาแซก (Saek) ที่ Gedney (1989 : 373) ได้เคยศึกษาการสืบสร้าง (reconstruction Proto-Tai) ไว้ด้วย

Schliesinger (2003 : 170) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไว้ว่า ไทแมน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมอาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนระหว่างลาว (จังหวัด เชียงขวาง Xiang Khoang) ที่เชื่อมต่อกับชายแดนเวียดนาม (จังหวัดเหง่ฮาน (Nghê An)) และเมื่อประมาณ 1930s ประชากรบางส่วนเริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตประเทศลาว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านในจังหวัดบอลิคำไซ (Bolikhamsai) และบางหมู่บ้านของจังหวัดคำม่วน (Khammuan) จากการสำรวจจำนวนประชากร Tai mène ในปีค.ศ. 1999 พบว่ามีประชากรประมาณ 30,000 คน

ทั้งนี้เขาได้การจัดแบ่งภาษาและชนเผ่าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และให้รายละเอียดเกี่ยวกับไทแมน ทั้งภาษา จำนวนประชากร พื้นที่ตั้งถิ่นฐาน ประวัติความเป็นมา อาชีพ การแต่งกาย ตลอดจนสภาพสังคม และการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังได้รวบรวมชนเผ่าที่พูดภาษาตระกูลไท และตระกูลอื่นๆ ในประเทศลาวไว้พอสังเขป แต่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ต้องการจะศึกษาในศาสตร์แขนงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

Laurent Chazée (2002) ได้ศึกษาชนเผ่าต่างๆ และจัดทำแผนที่ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความเชื่อ การตั้งถิ่นฐาน และรูปภาพประกอบ อย่างน่าสนใจ ทั้งหมดจำนวน 132 ภาษา (ชนเผ่า) ซึ่งจากการสำรวจของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน พบว่ามีจำนวนเพียง 68 ชนเผ่า ดังนั้น จึงพบว่าหลายภาษาที่ปรากฏอยู่ในงานของเขา ยังตกสำรวจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของลาว Laurent Chazée จัดแบ่งภาษาโดยใช้ข้อมูลทางภาษาศาสตร์และจัดภาษา ไทแมน ไว้ในกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไท ในกลุ่มตัวอักษร g ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การจัดกลุ่มภาษาตามชาติพันธุ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

TAI	AUSTROASIATIC		MIAO - YAO	SINO- TIBETAN	OTHERS
1 LAO	1 KHMU OU	b KHMU KEUN	1 HMONG LAY	2 KHO POULY NYAI	a POUMONG
2 PHUTAI	2 KATANG	c KHA BIT	2 HMONG KHAO	3 KHO NUQUI	b POUHOY
3 PHOUANE	3 MAKONG(BROU)	d SAMTAO	3 YAO MIEN	4 KHO OMA	c TEKET
4 TAI NYO	4 SUAY	f POUARK	4 LAO HUAY	5 KHO LUMA	d SALAO
5 TAI DENG	5 LAVEN	g TUM	(LANTEN)	6 MOUSSEUR KHAO (LAHU)	e KHMER
6 TAI LUE	6 TAOY	h SEDANG	1 POUNOY	7 MOUSSEUR DAM (LAHU)	f BURMAN
7 TAI KHAO	7 KHMU ROK	i KAYONG		8 KHO PALA	g CHINESE
8 TAI NYUANE	8 TALIANG	j TONG		9 KHO POIULY NOY	h THAI
9 TAI DAM	9 CALI	k KADO		10 KHO NUTCHI	i VIET
10 LAO ISAN	10 KHMU LU	l KANAY		11 HO	
	11 KATU	m TAHANG		a KHO EUPA	
	12 ALAK	n KATE		b KHO KOPIEN NYAI	
	13 LAWAE	o MALENG		c KHO KOPIEN NOY	
a TAI MEUIY	(BRAO)	p TCHAHO		d KHO CHAPO NYAI	
b TAI NEUA	14 PHAI	q SAPOUAN		e KHO CHAPO NOY	
c TAI PEUNG	15 LAMET	s CHUI		f KHO BOTCHE	
d TAI LAAN	16 PAKO	t THAYH THEN		g POUSSANG	
e YANG	17 OY	u MON		h MOUSSEUR	
f TAI SAM	18 NGUAN	v LAWI		LUANG (KUI LUNG)	
g TAI MEN	19 KOUENE	w TONG LUANG		i MOUSSEUR	
h TAI HE	20 LAOSEN	(Yumbri)		LUANG (KUI SUNG)	
i TAI PAO	21 KASENG	x DOU		j SIDA / SILA	
j TAI KOUANE	22 NGAE	y KSING MUUL		k LOLO	
k TAI KALEUN	23 CHIENG	z PHONG		l KEU (Akeu)	
l ASEK	24 GYA HON	z1 KHMU MOKPLAI		m HAYI	
m TAI KHANG	25 SOU	z2 SALANG		n ALOU	
n TAI SET	26 YAE	z3 KRI		o KHO TCHITCHO	
o YOY	27 PLRAI	z4 AHOE		p MOUTEUN	
p N ..A	28 KHMU ME	z5 ATEL		q PANNA	
q PHONG	a KHMU KHONG	z6 CHATONG		r KHO DJEPIA	
		z7 ARAO		s KHO NYAHEU	
				t KHO AKOUI	
				u KONGSAT	
				v PUNNYOT	
27	31	28	4	33	9

MAP OF ETHNIC GROUPS OF LAOS CARTE DES ETHNIES DU LAOS

(Laurent Chazée: 2002)

การจัดกลุ่มภาษาไทแมนข้างต้นนั้น เป็นการจัดแบ่งโดยนักวิชาการชาวต่างประเทศ สำหรับนักวิชาการลาวเองนั้น อาทิ คำแพง ทิพย์มนตรี (อ้างใน รัชชชัย พรหมณะ, 2545 : 67-74) ผู้เชี่ยวชาญชนเผ่าตระกูลภาษาไท-ลาว แห่งสถาบันวิจัยวัฒนธรรม (Institute of Cultural Research) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อธิบายถึงการจัดแบ่งชนเผ่าในลาวยุคเริ่มแรก (ค.ศ. 1954-1975) ไว้ว่า รัฐได้จัดแบ่งชนเผ่าต่างๆ ในลาวออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลาวลุ่ม หมายถึง คนลาวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตที่ราบต่ำ ซึ่งเป็นชนเผ่าในตระกูลไท-ลาว
2. ลาวเทิง หรือ ลาวกลาง หมายถึง กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเขตที่ลาดเขา และที่ราบสูง ชั้นพอสสมควร ได้แก่ ชนเผ่าในตระกูลมอญ-ขะแมร์
3. ลาวสูง หมายถึง กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เขตภูเขาที่มีความสูงชัน ได้แก่ ชนเผ่าในตระกูลทิเบต-พม่า และ ม้งเย้า

ในระยะต่อมา (หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1975) รัฐก็ได้จัดแบ่งชนเผ่าใหม่ โดย ยพนง ทานไกสอน พมวิหาน ผู้นำทางการเมืองของลาวในขณะนั้น ได้ให้ความเห็นในการจัดแบ่งชนเผ่าในลาวใหม่ไว้ในการประชุมเผ่าม้งทั่วประเทศ เมื่อปี ค.ศ. 1981 ว่า

การจัดแบ่งชนเผ่าออกเป็นสามกลุ่มที่ผ่านมานั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และสถานการณ์ทางการเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการแบ่งชนเผ่าต่างๆ ในลาวต้องตั้งอยู่ บนพื้นฐานวัฒนธรรม โดยเฉพาะต้องเป็นภาษาของตนเองนอกจากนั้นการเรียกชื่อชนเผ่าก็ต้องเรียกตามชื่อชนเผ่าของเขาเอง (อ้างใน รัชชชัย พรหมณะ, 2545:70)

ดังนั้นชนเผ่าต่างๆ ในลาวจึงถูกจัดแบ่งใหม่ โดยเรียกชื่อตามภาษาของกลุ่มเขาเอง ได้เป็นจำนวน 68 ชนเผ่า (ข้อมูลจาก สถิติชนเผ่าทั่วประเทศ ปี ค.ศ. 1995 ศูนย์สถิติแห่งชาติ สปป. ลาว) โดย ไทแมน ถูกจัดอยู่ในกลุ่มชนเผ่าใหญ่ คือ

“ผู้ไท” ตามเกณฑ์การจัดแบ่งที่ท่านไกสอน ได้กล่าวไว้ข้างต้น โดยในกลุ่ม ผู้ไทนี้มีชื่อเรียกอื่นๆ อีก 27 ชื่อ ได้แก่

ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทเหนือ ไทแอต ไทเมย ไทกำ
 ผู้ไท มีชื่ออื่นๆ คือ ไทกอ ไทข่า ไทวาด **ไทแมน** ไทวัง ไทปาว ไทแอ
 ไทโอ ไททวน ไทแร้ว ไทหย่า ไทแดง ไทอ่างคำ ไทพัก
 ไทสามเก้า ไทเชียงดี ไทเยื่อง ไทกะดำ ไทกะปอง ไทโซ้ง

จากการจัดแบ่งดังกล่าวทำให้ชื่อเรียกที่นักวิชาการจัดว่าเป็น “ชื่ออื่นๆ” นั้นเกิดความสับสนระหว่างชื่อชนเผ่า ชื่อเรียกภาษา และชื่อเรียกของนักภาษาศาสตร์ จึงยังไม่มีความชัดเจนนัก เพราะในทางภาษาศาสตร์แล้ว กลุ่มชนเผ่าทั้ง 27 ชนเผ่าข้างต้นนั้น มีภาษาที่แตกต่างกันมากน้อยไม่เหมือนกัน การรวมกลุ่มเป็น กลุ่มชนเผ่า “ผู้ไท” อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง โดยเข้าใจว่าทุกกลุ่มใช้ภาษาคลายคลึงกันกับภาษาผู้ไทตามไปด้วยซึ่งอันที่จริงแล้ว จากการเก็บข้อมูลภาคสนามใน สปป. ลาว และความคิดเห็นจากอาจารย์สอนภาษาลาวหลายท่านให้ความเห็นว่าภาษาต่างๆ ข้างต้น บางภาษาหรือบางเผ่าใช้ภาษาแตกต่างกันในระดับที่ไม่สามารถสื่อสารกันได้

วัฒนธรรมภาษาในการตั้งชื่อของ ไทแมน

ปัจจุบันไทแมน รับเอาคำศัพท์จากภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Branch) มาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของภาษาลาวซึ่งเป็นภาษาของคนกลุ่มใหญ่ในบริเวณนั้นทำให้ได้ก่ๆ ไทแมนยุคปัจจุบัน ค่อนข้างกับการพูดภาษาลาว มากกว่าภาษาดั้งเดิมของตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กๆ ไทแมนรุ่นใหม่ จะรับเอาคำศัพท์ภาษาลาว ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ (Nation language) บางคำเข้ามาแทนคำศัพท์ภาษาเดิมของตน โดยภาษาลาวนั้นมาพร้อมกับระบบการศึกษาและการเปิดรับสื่อมวลชน แต่ไทแมน

ก็ยังมีวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะของกลุ่มตนเอง นั่นก็คือ การตั้งชื่อคน ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกใหม่กับสมาชิกเก่าของชุมชนไทแมนได้อย่างน่าสนใจ

บทความนี้เป็นการบรรยายขั้นตอนและวิธีการตั้งชื่อให้กับเด็กทารกแรกเกิด ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาษาไทแมนซึ่งทำหน้าที่ของตนเอง เพื่อรับใช้ในสังคมของผู้ใช้ภาษา

ข้อมูลที่ผู้เขียนนำเสนอนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา (Informants) ชาวไทแมน ในปี ค.ศ. 2003 ชาวไทแมน จำนวน 3 คน ได้แก่ ท้าวคำแพง ไบแก้วบุญเฮือง อายุ 58 ปี นางผิว ไบแก้วบุญเฮือง อายุ 45 ปี และท้าวใหม่บุญ คำสุลียา อายุ 29 ปี โดยมีท้าวใหม่บุญ คำสุลียา เป็นผู้บอกภาษาหลัก ทั้งหมดอาศัยอยู่ที่บ้านน้ำหอม เขตผาทอง เมืองเวียงทอง แขวงบอลิคำไซ ซึ่งผู้เขียนรู้จักกับผู้บอกภาษาขณะที่ไปเรียนภาษาลาวที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (Nation University of Lao) วิทยาเขตดงโคก แขวงเวียงจันทน์ ดังนั้นข้อมูลที่น่าเสนอในบทความนี้จึงเป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้มีการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกต่อไป

วัฒนธรรมการตั้งชื่อคน ของไทแมน มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะยังคงมีที่มาจาก “ความเชื่อ” และเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน จากการตั้งชื่อให้เด็กที่เกิดใหม่ ซึ่งเป็นการตั้งชื่อครั้งแรก โดยผู้ที่ตั้งชื่อให้เด็ก มักจะเป็นพ่อแม่ รองลงมา ได้แก่ ผู้อาวุโสในครอบครัว หรือในหมู่บ้าน จะช่วยกันตั้งชื่อให้เด็กที่เกิดใหม่ โดย “เจ้าจ้ำ” จะเป็นผู้ดูวัน เวลา ตกฟากของเด็กและดูว่าควรจะต้องตั้งชื่ออย่างไรจึงจะเหมาะสม และเป็นมงคล โดยเด็กจะไม่เจ็บไข้ได้ป่วยในอนาคต ชาวไทแมนไม่มีการตั้งชื่อ “เล่น” แต่จะเรียกขานกันด้วย “ชื่อจริง” หรือกล่าวได้ว่ามีเพียงชื่อเดียวเท่านั้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างชื่อ ผู้บอกภาษาหลัก ชื่อ “ท้าว ใหม่บุญ คำสุลียา” (ท้าว เป็นคำนำหน้าชื่อผู้ชายในภาษาลาว) ซึ่งเป็นชื่อและนามสกุลที่ตั้งขึ้นใหม่ (การตั้งชื่อครั้งที่ 2) เพราะว่าชาวไทแมน ประมาณร้อยละ 65 จะมีการเปลี่ยนชื่อหรือตั้งชื่อใหม่ 1 หรือ 2 ครั้ง โดยขึ้นอยู่กับเจ้าของชื่อน่าจะมีอาการเจ็บป่วย (หนัก)

หรือไม่ อันอาจจะมีที่มาของอาการเจ็บป่วยจากชื่อที่ไม่ถูกโฉลกกับดวงชะตาของผู้นั้น ตามความเชื่อของชาวไทยแมน

ท้าวใหม่ขุน แรกเกิดพ่อแม่ ตั้งชื่อให้ว่า “ท้าว คำนาง” ชื่อ “คำนาง” เป็นที่บ่งบอกเพศว่าเป็นเพศหญิง โดยคำว่า “นาง” เป็นคำที่ใช้เรียก เพศหญิง ส่วนคำว่า “คำ” หมายถึง ทอง หรือสิ่งที่มีคุณค่า แต่ท้าวใหม่ขุน ต้องตั้งชื่อครั้งแรกว่า “ท้าวคำนาง” เพราะ เขาเกิดวัน “แฉ้ง” (แรง) คือ วันนี้เป็นวันของเพศหญิงมาเกิด พ่อแม่จึงต้องตั้งชื่อให้บ่งบอกว่าเป็นเพศหญิง เพราะมีความเชื่อว่าจะเป็นมงคลแก่ลูกหากตั้งชื่อให้เป็นเพศชายก็อาจจะเกิดสิ่งที่ไม่เป็นมงคลขึ้นกับเด็กคนนั้นได้ ครั้นเมื่อ “คำนาง” อายุได้ประมาณ 8-9 เดือน ก็เกิดเจ็บป่วยหนักหลายครั้ง พ่อแม่จึงต้องเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ เพราะชื่อ “คำนาง” อาจจะไม่เป็นสิริมงคลแก่เด็ก และอาจจะเจ็บป่วยถึงเสียชีวิตได้

ดังนั้น ไทแมนจึงมีวัฒนธรรมการตั้งชื่อครั้งที่ 2 ให้กับเด็กที่มีอาการป่วยหนักหรือเกิดอุบัติเหตุหนัก ตามความเชื่อว่าชื่อไม่เหมาะสมกับวันเวลาตกฟาก และเพศของเด็ก ทั้งนี้ โดยสมาชิกคนอื่นๆ ในหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการตั้งชื่อ (ครั้งที่ 2) ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะต้องรู้จักกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น การรู้ข่าวคราวของครอบครัวอื่นๆ ในหมู่บ้าน การไปมาหาสู่กัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดความสนิทสนมกันในหมู่บ้าน ไม่ใช้การรู้จักแต่เพียงชื่อเท่านั้น ดังนั้นไทแมนก็จะรู้ว่าบ้านของใครตั้งอยู่ในตำแหน่งและทิศทางใดของหมู่บ้านและใครมีความอาวุโสกว่าใครตามลำดับ ประเด็นนี้สัมพันธ์กับการตั้งชื่อเด็ก ดังนี้

“หมอมอ” (หมอดู) ในหมู่บ้านจะทำหน้าที่ “เสี่ยง” (เสี่ยงทาย) เพื่อหาคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้ตั้งชื่อให้เด็กในครั้งที่ 2 โดย “หมอมอ” จะใช้เสื่อ (เสื่อผ้า) ของเด็กคนนั้นเป็นอุปกรณ์ในการเสี่ยงทาย ทั้งนี้เพราะไทแมนถือว่าขวัญของคนเรานอกจากจะอยู่ตามร่างกายแล้ว ยังอยู่ตามเสื่อผ้าที่สวมใส่ด้วย จากนั้น หมอมอจะนำเสื่อของเด็กคนนั้นไปไว้กับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ขั้นตอนการหาผู้ที่ตั้งชื่อนั้น “หมอมอ” จะใช้ไม้ยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร ที่เตรียมไว้โยนลงบนพื้นดินแล้วดูว่าไม้จะชี้ไปในทิศทางบ้านของผู้เฒ่าผู้แก่คนใดในหมู่บ้าน

หากไม่ที่ใช้ในการเสี่ยงทายชี้ไปทางทิศเดิมครบ 3 ครั้ง จะถือว่าผู้เฒ่าผู้แก่คนนั้นเหมาะสมที่จะเป็นคนตั้งชื่อให้กับเด็กคนนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ถูกเลือกจาก “หมอมอ” ตามวิธีข้างต้นจะรู้ขั้นตอนในการตั้งชื่อให้กับเด็กเป็นอย่างดี โดยจะนำข้าวเหนียวหนึ่งสุกปั้นเป็นก้อน จำนวน 9 ก้อน เขียนชื่อที่ตนต้องการจะตั้งให้ใหม่ในก้อนข้าวแต่ละก้อน โดยชื่ออาจจะเป็นชื่อบ่งบอกถึงเพศหญิงตามชื่อเดิม หรือบ่งบอกว่าเป็นเพศชาย ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพอใจของคนตั้งชื่อให้เป็นหลัก เพราะได้รับหน้าที่จากการเสี่ยงทายแล้วว่า ผู้อาวุโสคนนั้นมีความเหมาะสมที่จะตั้งชื่อให้เด็กและจะทำให้เด็กเกิดสิริมงคลจากชื่อที่ผู้อาวุโสคนนั้นตั้งให้

เมื่อเขียนชื่อใส่ ปั้นข้าวเหนียว 9 ชื่อ แล้ว ผู้อาวุโสก็จะ “อ้า” (ยกปั้นข้าวเหนียวขึ้นมาใส่ศีรษะเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์) โดยให้เด็กคนนั้นมานั่งลงตรงหน้า แล้วเลือกปั้นข้าวเหนียว 1 ปั้น (โดยไม่รู้ว่าจะได้ชื่ออะไร) และเด็กคนนั้นก็เปลี่ยนชื่อตามที่เขียนไว้ในปั้นข้าวเหนียว ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ชื่อนี้ไปตลอดชีวิต ยกเว้นเด็กคนนั้นเจ็บป่วยหนักอีกครั้งในระยะเวลาไม่นานหลังจากเปลี่ยนชื่อ ก็จะต้องทำพิธีเปลี่ยนชื่อเป็นครั้งที่ 3 อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่มักจะมีการเปลี่ยนชื่อเพียง 1 ครั้งเท่านั้น และเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 9-13 ปีขึ้นไป หากเกิดเจ็บป่วยก็มักจะไม่นิยมทำพิธีกรรมในการเปลี่ยนชื่อใหม่ให้กับเด็กคนนั้นอีก

ดังนั้น จึงพบว่าชื่อของไทเขมม ส่วนใหญ่จะมีคำว่า “ใหม่” เป็นพยางค์แรกของชื่อ เพื่อบอกให้รู้ว่ามีมีการเปลี่ยนชื่อมาแล้ว และชื่อที่เปลี่ยนนั้นจะมีคำเดิมหรือไม่มีคำที่มาจากชื่อเก่าอยู่ก็ได้ เช่น จากชื่อเดิมของผู้บอกภาษาหลัก ซึ่งเป็นเพศชายตั้งชื่อว่า “คำนาง” เปลี่ยนชื่อครั้งที่ 1 เป็นชื่อ “ใหม่บุญ” (บุญที่เกิดขึ้นใหม่กับคนใหม่) หมายถึง “ขอให้บุญใหม่มาช่วยให้ชีวิตเจริญขึ้น ไม่เจ็บไม่ป่วย” เป็นต้น

วัฒนธรรมการตั้งชื่อดังที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การเกิดจนถึงการเปลี่ยนชื่อล้วนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้านที่มีหน้าที่ของตน เช่น เจ้าจำ เป็นผู้มีบทบาทในการทำนายดวงชะตาตามวันเดือนปีเกิดและเวลาให้กับเด็ก และบอกว่าควรจะต้องตั้งชื่อเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ต่อมาพ่อแม่ หรือผู้อาวุโสในครอบครัวจะตั้งชื่อให้กับสมาชิกใหม่ในครอบครัวของตน เมื่อมีการเปลี่ยนชื่อ

“หม่อมอ” และผู้อาวุโสในหมู่บ้านทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งชื่อและสมาชิกในหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมรับรู้ชื่อใหม่ที่ตั้งให้เด็กคนนั้น ภายใต้อาณัติความเชื่อถือในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ขั้นตอนและพิธีกรรมการตั้งชื่อนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของคนในสังคมและสร้างความสัมพันธ์ภายใต้การสอดแทรกการสั่งสอนด้านวัฒนธรรมและกฎระเบียบของชุมชนไปพร้อมกัน

ลักษณะภาษาที่ใช้ตั้งชื่อ

ลักษณะภาษาที่ใช้ตั้งชื่อของชาวไทแมน พบว่า มีการใช้คำที่ไม่หลากหลายเท่าใดนัก ส่วนใหญ่มักจะเป็นคำที่ซ้ำกันไปมาหรือนำมาประสมกัน ซึ่งปรากฏทั้งในชื่อของเพศชายและเพศหญิง โดยมีที่มาของคำจากความหมายในกลุ่มต่างๆ โดยไม่ได้เรียงลำดับมากนัก เนื่องจากไม่ได้เก็บข้อมูลทั้งหมู่บ้าน รายชื่อที่นำมากล่าวถึงนี้เป็นเพียงตัวอย่างประกอบคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

1. ใหม่	เช่น ใหม่บุน, ใหม่นาง, ใหม่ท้าว, ใหม่นวล
2. สี	เช่น แดง, เขียว, ขาว
3. ความร่ำรวย	เช่น มี (มั่งมี), คำ (ทองคำ), ทอง
4. ดอกไม้ หรือ ต้นไม้	เช่น บัว, ฝ้าย
5. ความเป็นมงคล	เช่น บุญ, พร, ขวัญ
6. สัตว์	เช่น หมา, หมาน้อย, เหลื่อม (งูเหลือม)
7. คำบอกเพศชาย	เช่น บ่าว (หนุ่ม), ชาย (ผู้ชาย), หนุ่ม
8. คำที่บอกเพศหญิง	เช่น นวล, สาว, นาง
9. อื่นๆ	เช่น ฟอง (ฟองของน้ำ), อ่อน, ไข่, ก้อน, เพียร (พยายาม, มุมานะ) ฯลฯ

เมื่อไม่มีชื่อหลากหลายมากนัก สมาชิกในหมู่บ้านจึงมีชื่อที่ซ้ำกัน แต่ชาวไทแมนก็มีการให้รายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อให้รู้ว่ากล่าวถึงบุคคลใด โดยลักษณะการบอกรายละเอียดของบุคคลนี้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมการเรียกชื่อของคนลาว โดยทั่วไป ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านมีคนชื่อว่า “บุญ” จำนวน 3 คน ชาวบ้านก็จะมี

1. บอกอายุของผู้ที่กล่าวถึง เช่น ใหญ่ (อายุมากที่สุด มาจาก ผู้ใหญ่)
 อ่อน (อายุน้อยที่สุด มักใช้กับเพศหญิง)
 หล้า (อายุน้อยที่สุดใช้ทั้งเพศหญิงและ
 เพศชาย)
 น้อย (อายุน้อยกว่าอีกคนในกรณีมี 2 คน)

2. บอกตำแหน่งที่ตั้งของบ้าน เช่น หัวบ้าน (บ้านตั้งอยู่ตำแหน่งต้นหมู่บ้าน)
 กางบ้าน (บ้านตั้งอยู่ตำแหน่งกลางหมู่บ้าน)
 ตีนบ้าน (บ้านตั้งอยู่ตำแหน่งท้ายของ
 หมู่บ้าน)
 แคม + ชื่อแม่น้ำ (บ้านตั้งอยู่ริมแม่น้ำ)

ตารางที่ 2 ชื่อเพศหญิง

ลำดับที่ตั้งชื่อ	ชื่อ
ครั้งที่ 1	แดง, พร, บัวทอง, บัวพร, ศรีวิไล, บัว, หมาน้อย
ครั้งที่ 2	ใหม่นวล, ใหม่อ่อน, ใหม่ฟอง, ใหม่แก้ว, ใหม่ไข, ใหม่น้อย
ครั้งที่ 3	ค่านวล, พรแก้ว, ใหม่บัว, ไขนาง,
คำที่บอกถึงเพศชาย	บัว, ชาย, หนุ่ม, ท้าว

ตารางที่ 3 ชื่อเพศชาย

ลำดับที่ตั้งชื่อ	ชื่อ
ครั้งที่ 1	แดง, คำ, มี, บุน, ทอง, ก้อน, ห้าง
ครั้งที่ 2	ใหม่นาง, ใหม่ทอง, ใหม่เพียน, ใหม่นวล, ใหม่มี, ใหม่บุน (บุญ) ใหม่ห้าง, ใหม่เลียน, ใหม่คำ
ครั้งที่ 3	บุนอ่อน, นางคำ
คำที่บอกถึงเพศหญิง	นวล, สาว, นาง

จากวัฒนธรรมการตั้งชื่อข้างต้น⁵ สามารถสร้างความสัมพันธ์ ความรัก สามัคคี ของคนในหมู่บ้านเดียวกันได้เป็นอย่างดี ชื่อที่ตั้งครั้งแรก พ่อ แม่ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดจะเป็นคนตั้งให้และมี “เจ้าจ๋า” ทำหน้าที่บอกว่าวันที่เกิดนั้นเป็นวันดี หรือ วันไม่ดี หรือ เป็นวันผู้หญิงหรือวันผู้ชาย และเมื่อเด็กเกิดเจ็บป่วยไม่สบายบ่อยครั้ง “หมอมอ” จะเข้ามามีบทบาทในการ เสียหายเพื่อหาผู้ที่เหมาะสมในการตั้งชื่อครั้งที่ 2 ให้กับเด็ก และไทแมนจะต้อง รู้ว่าใครอาวุโสในหมู่บ้าน และบ้านอยู่ที่

⁵ การเปลี่ยนชื่อของชาวไทแมนนิยมใช้คำว่า “ใหม่” แต่จะใช้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น กล่าวคือ หากมีการนำคำว่า “ใหม่” ไปใช้ในการเปลี่ยนชื่อครั้งที่ 1 แล้ว ในการเปลี่ยนชื่อครั้งที่ 2 ก็มักจะไม่นำมาใช้ในการตั้งชื่ออีก ดังนั้น จึงพบว่า ในตารางที่ 1 และ 2 การเปลี่ยนชื่อครั้งที่ 3 บางคนก็ไม่มีคำว่า “ใหม่” ในทำนองเดียวกัน หากการเปลี่ยนชื่อครั้งที่ 2 ไม่มีคำว่า “ใหม่” ก็มักจะนำมาใช้ในการตั้งชื่อครั้งที่ 3 เป็นต้น

ใดบ้าง ซึ่งเป็นเสมือนการให้ความสำคัญและเอาใจใส่กับผู้สูงอายุในชุมชน เพราะผู้อาวุโสเหล่านี้มีหน้าที่และบทบาทสำคัญต่อลูกหลานในชุมชน ทั้งยังเป็นการสร้างความรัก ความเคารพต่อผู้อาวุโสไม่ทอดทิ้ง นอกจากนี้เป็นการ ปิดช่องว่างระหว่างวัยของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะระหว่างผู้อาวุโสกับเด็กเล็กในชุมชน ทำให้เกิดความใกล้ชิดกันมากขึ้นเพราะเมื่อเด็กรู้ว่าใครเป็นคนตั้งชื่อครั้งใหม่ให้กับตนเองเด็กและครอบครัวของเด็กคนนั้นก็จะตอบแทนบุญคุณด้วยวิธีต่างๆและไปมาหาสู่เสมือนเป็นญาติพี่น้องกันทั้งสองครอบครัว

ดังนั้น การตั้งชื่อคนหนึ่งคนในสังคมไทแมน จึงเป็นสิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ กลวิธีการใช้ภาษาในการตั้งชื่อของชุมชนไทแมน จึงไม่เป็นเพียงความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากยุคเก่า แต่มีหน้าที่และบทบาททางสังคม ทุกคนในชุมชนล้วนมีส่วนร่วม และช่วยสร้างสำนึกรัก และสามัคคีในชุมชนไทแมนด้วยดีตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

อนาคตวัฒนธรรมการตั้งชื่อของไทแมน

เมื่อไทแมนเริ่มเข้าเป็นสมาชิกในชุมชนใหญ่ หมายถึง เป็นประชาชนลาวที่อาศัยอยู่ในพื้นแผ่นดินลาว กฎระเบียบที่รัฐกำหนดขึ้นย่อมนำมาใช้ร่วมกันทั้งประเทศ ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา ที่ต้องเรียนรู้ภาษาลาว ซึ่งเป็นภาษาหลัก เป็นภาษาที่ใช้ในโรงเรียน เป็นภาษาที่ใช้ในสื่อมวลชน และเป็นภาษาที่ต้องใช้สื่อสารกันกับคนกลุ่มอื่น หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในชีวิตชีวิต เพราะชาวไทแมนถึงแม้ว่าจะอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านไทแมน แต่เมื่อออกไปนอกพื้นที่ เช่น ไปตลาด ไปโรงเรียน ไปโรงพยาบาล หรือติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนรับชมรับฟังสื่อมวลชน ล้วนต้องใช้ภาษาลาวในการสื่อสารทั้งสิ้นดังนั้นบทบาทของภาษาลาวจึงเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ภาษาไทแมนจึงค่อยๆ ลดบทบาทลง

การตั้งชื่อเด็กไทแมนในยุคปัจจุบันมีการนำเอาคำที่ใช้ในภาษาลาวมาตั้งเป็นชื่อเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้กระบวนการตั้งชื่อของลาวมาใช้ด้วย คือ มีการตั้งชื่อจริง และชื่อเล่น ซึ่งเดิมที่ชาวไทแมนมีเพียงชื่อเดียว และมีการอธิบายถึงบุคคล

ที่ชื่อซ้ำกันดังได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วแต่เมื่อชื่อมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ลักษณะการอธิบายถึงบุคคลที่มีชื่อตรงกัน โดยใช้ลักษณะต่างๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับบุคคลที่กล่าวถึงนั้น ก็จะค่อยๆ หายไป กลายเป็นการใช้ชื่อที่แตกต่างกัน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน และชื่อที่ใช้นั้นก็มักจะนำมาจากภาษาลาว นั่นเอง

ทั้งนี้ วัฒนธรรมการตั้งชื่อของชาวไทยแมนอาจจะลดน้อยลงและสูญหายไป ในที่สุด อันมีสาเหตุมาจากการทำเอกสารการแจ้งเกิดกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการจัดทำทะเบียนบุคคลของทางราชการเกี่ยวกับเด็กที่เกิดใหม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องระบุชื่อของเด็กตั้งแต่แรกเกิดทำให้ผู้ปกครองต้องแจ้งชื่อที่ตั้งให้ครั้งแรกและเมื่อเด็กมีการเปลี่ยนชื่อก็อาจจะไม่ได้มาแจ้งกับเจ้าหน้าที่เพราะขั้นตอนของทางราชการที่ซับซ้อน ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่และคนในครอบครัวก็ไม่ต้องการเปลี่ยนชื่อหรือทำพิธีเปลี่ยนชื่อให้กับลูกของตนเองใหม่ ตามความเชื่อเดิมเพราะความยุ่งยากเกี่ยวกับการแจ้งเปลี่ยนชื่อต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมการตั้งชื่อตามความเชื่อของไทยแมนที่ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับชื่อที่ไม่เหมาะสมกับเด็กและทำให้เกิดการเจ็บป่วยนั้นสามารถอธิบายด้วยกระบวนการทางการแพทย์ได้ ท้ายที่สุดปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นก็จะส่งผลกระทบโดยตรงกับวัฒนธรรมการตั้งชื่อของไทยแมนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

บรรณานุกรม

- รัชชัย พรหมณะ, ผู้แปล. 2545. “ความเห็นเบื้องต้นบางประการเกี่ยวกับการกระจายของประชากรเผ่าต่างๆ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ใน **Lao : Land People and Culture**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตนา จันทรเทาว์. 2548. **ภาษาและวัฒนธรรมไทยแมน แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : รายงานการวิจัย**. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมผู้นำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- Chamberlain, James R. 1991. "The Efficacy of the P / PH distinction in Tai Language" in J.R. Chamberlain, ed. **The Ram Khamhaeng Controversy : Collected Papers**. Bangkok : The Siam Society.
- _____. 1991. "Mène : a Tai Dialect Originally Spoken in Nghê An (Nghê Tinh)" Việt-nam-Priliminary Linguistic Observation and Historical Implication. JSS, Vol. 79 : 103-123.
- _____. 2001. "An Overview of Tai-kadai language spoken in southern China" Lanxang Heritage Journal 5 : 45-60.
- Gedney, Villiam J. 1989. "Selected Papers on Comparative Tai Studies" in Robert J. Bickner, et.al, eds. **Michigan Papers on South and Southeast Asia Number 29**. Michigan : Center for South and Southeast Asian Studies, University of Michigan.
- Laurent Chazée. 2002. **The People of Laos : Rural and Ethnic Diversities**. Bangkok : White Lotus.
- Schliesinger, Joachim. 2003. **Ethnic Groups of Laos : Profile of Austro-Thai —Speaking Peoples, Volume 3**. Bangkok : White Lotus.
- Thongpheth Kingsada. 2003. "Languages and Ethnic Classification in the Lao PDR" Language and Life Journal 1 : 24-39.

Historical and Naming Process of the Tai-mène : Influences of Culture on Language

Rattana Chanthao

The Tai-mène is an ethnic group residing in villages in Bolikhamsai province in the Lao PDR. In the past, they lived in Chiang-men village of Nghê-An province in the Vietnam. The Tai-mène people emigrated to and settled in the Lao slightly less than 80 years ago, but the up-to-date information on the exact number of them is not available. There are about 30,000 of Tai-mène people. Linguistically, the language of the Tai-mène people belongs to the Tai Language Family. The Tai-mène are well-known for their individual names and the process of naming people. Not only does the name show the unique characteristics of the Tai-mène culture, but it also play an important role as a device for strengthening relationships and creating harmony between people in the community.

In the naming process, parents first give a name to their child by consulting with a *more-mon*, or a spiritual specialist in the village so they can have a name that is spiritually suitable to the date of birth of their child. They believe that auspicious names benefit the child. If the date of birth does not go together with the gender of the child, the name must be changed to make the connection between the both factors. For example, if a female child was born on a male day, the name must indicate the female sex of the child. Similarly, if the male child was born on a female day, the name should specify the male sex of the child.

Later, during the first one to three years, if the child has a chronic illness, the Tai-mène believe that it is caused by an unfit and inauspicious name. Consequently, they change the name of the child. Nowadays, 80 percent of Tai-mène people have a second name, which has become their permanent name. The second name generally begins with the word *mai*, meaning “new,” followed by the same old name or the new given name such as *mai nang*, the previous name being *nang*.

Apart from the child’s family members, the *more mon* and elderly people in the village play a vital role in giving the second name to the child. In doing so, they hold a ceremony or cast lots to find the right person to name the child. After receiving the second name, the child and his or her family generally have a relative-like kinship with the family of the person who gave him or her the second name.

As a result, the naming process is not simply giving a name to a person, but it is a kind of wisdom of the Tai-mène to stimulate social interaction in the community. Moreover, it also reflects the idea of living in harmony in a community linked through this naming process. However, the culture of naming people in the Tai-mène ethnic group would disappear if the government applied the more conventional record system because the certificate of birth and house registration would identify only the first name, and the traditional naming process would finally fade away.